

پایش اندیشه

گفتگو با دکتر سید مهدی صابری

دکتر سید مهدی صابری، متخصص روانپزشکی از دانشگاه علوم پزشکی تهران، عضو هیئت علمی سازمان پزشکی قانونی و سرپرست بخش معاینات روان پزشکی آن سازمان است. آنچه در ادامه می‌خوانید، مصاحبه‌ی پایش با ایشان در موضوع «روابط فراژنابویی یا خیانت» است که موضوعات مختلفی از جمله مفهوم‌شناسی خیانت، علل و زمینه‌ها، روند عادی‌سازی و قبح‌زدایی در جوامع مختلف، طرح راهکارهایی برای پیشگیری و مقابله با این پدیده شوم و... در آن مورد توجه قرار گرفته است.

پایش: محورهای اصلی این گفتگو مقدمه‌ای در رابطه با موضوع خیانت، آسیب‌شناسی و راهکارها و در انتها علل به‌وجود آمدن خیانت و رابطه فرازنشویی است. لطفاً در آغاز مقدمه‌ای درباره خیانت زناشویی بفرمایید و سپس انواع خیانت را ذکر کنید؟

در تمام فرهنگ‌ها وقتی یک رابطه زناشویی بر مبنای قراردادی رسمی و قانونی ایجاد می‌شود، هر رابطه جنسی خارج از این رابطه و قرارداد را روابط خارج از زناشویی می‌گویند؛ به عبارت دیگر اگر دو نفر به یکدیگر متعهد شوند که با هم زندگی کنند و یکدیگر را به عنوان شریک جنسی خود بپذیرند، هرگونه رابطه خارج از این قرارداد، رابطه فرازنشویی محسوب می‌شود. در کلیه فرهنگ‌ها این موضوع نکوهش شده است و قابل پذیرش نیست، مگر در فرهنگ‌هایی که اصل چندهمسری را پذیرفته باشند که طبیعتاً در آن فرهنگ ارتباط دوم در درون یک رابطه قرارداد شده و قانونی بسته می‌شود و به آن رابطه فرازنشویی گفته نمی‌شود.

پایش: آیا تنها روابط جنسی خارج از حدود زناشویی را خیانت می‌دانید یا ارتباطات پیامکی و مجازی هم شامل روابط فرازنشویی می‌شوند؟

طبیعتاً این‌گونه مسایل نیز در بحث رابطه فرازنشویی یا اکسترامریتال^۱ گنجانده می‌شوند. به‌طور کلی هر نوع رابطه‌ای که به اساس یک رابطه زناشویی لطمه وارد می‌کند و مغایر با اصل قرارداد زناشویی محسوب می‌شود رابطه فرازنشویی است؛ به عنوان مثال در یک رابطه زناشویی که دو نفر به یکدیگر متعهد شده‌اند تا با یکدیگر زندگی کنند و از لحاظ عاطفی، مالی و جنسی یکدیگر را اقماع کنند، اگر یکی از دو طرف خارج

1. extramarital.

از این رابطه به یک رابطه عاطفی دیگر پناه ببرد یعنی صرفاً عاشق فرد دیگری شود و بر همین اساس با او ارتباط مجازی یا گفتگو داشته باشد این نیز در فرهنگ ما خیانت به زندگی زناشویی شمرده می‌شود. خلاصه کلام آن که مسئله خیانت هنگامی پیش می‌آید که یکی از زوجین به حس اعتماد همسر خود پاسخ مثبت ندهد و یا پاسخی برخلاف اعتماد متقابل ارائه کند؛ یعنی در یک زندگی زناشویی که زن و مرد به یکدیگر اعتماد کرده و اطمینان دارند به این که هیچکدام با فرد دیگری ارتباط عاطفی و مغایر با قوانین خانوادگی یا زناشویی برقرار نخواهد کرد زمانی که این اعتماد خدشه‌دار شود و دچار آسیب گردد در واقع خیانت شکل گرفته است.

پایش: دایره خیانت زناشویی چیست؟ آیا منحصر به جنس خاصی می‌شود؟ بعضی معتقدند که خیانت در مردان بیشتر است.

این‌گونه موارد از جمله تابوهای جامعه هستند که واقعا نمی‌توان آمار دقیقی درباره آن‌ها به‌دست آورد و مواردی که افشا و اعلام می‌شوند بسیار کم است؛ کم‌تر از آن چیزی است که واقعاً وجود دارد. مواردی که افشا می‌شود معمولاً مواردی است که افراد به کلینیک‌ها مراجعه می‌کنند و مسایل خویش را مطرح می‌نمایند. حتی در موارد بسیاری این رابطه‌ها سال‌ها ادامه پیدا کرده و گاهی پس از اتمام این رابطه خیانت‌آمیز، بازهم همسر متوجه این رابطه نشده است. به‌طور کلی در جوامعی شبیه به ما خیانت مردان طبعاً بیشتر است و به دلیل آزادتر بودن و بیشتر در محیط قرار داشتن مردان نسبت به زنان، احتمال گرایش مردان به روابط فرازنشویی بالاتر می‌رود. همچنین در آمارهای مشهودی که گاه به‌دست ما می‌رسد متوجه می‌شویم که مسئله خیانت در مردان نسبت به زنان بیشتر است. البته در

به‌طور کلی هر نوع رابطه‌ای که به اساس یک رابطه زناشویی لطمه وارد می‌کند و مغایر با اصل قرارداد زناشویی محسوب می‌شود رابطه زناشویی است؛ به عنوان مثال در یک رابطه زناشویی که دو نفر به یکدیگر متعهد شده‌اند تا با یکدیگر زندگی کنند و از لحاظ عاطفی، مالی و جنسی یکدیگر را اقماع کنند، اگر یکی از دو طرف خارج از این رابطه به یک رابطه عاطفی دیگر پناه ببرد یعنی صرفاً عاشق فرد دیگری شود و بر همین اساس با او ارتباط مجازی یا گفتگو داشته باشد این نیز در فرهنگ ما خیانت به زندگی زناشویی شمرده می‌شود.

داده می‌شود عده‌ای مسئله خیانت را مطرح می‌کنند که مبتنی بر واقعیت نیست و حتی گاهی برعکس است. نکته دیگر مبین بر این است که مردان غالباً تمایل ندارند رابطه خارج از زناشویی را به عنوان دلیل طلاق مطرح کنند و در مواردی با وجود این که رابطه زناشویی شکل گرفته است ولی مرد دلیل طلاق را چیز دیگری عنوان کرده و از همسرش جدا شده است. این مسئله یک بحث فرهنگی است و کاملاً طبیعی است که برخی به بر ملا شدن این گونه مسایل به خصوص وقتی که صاحب فرزندند و یا به صورت فامیلی ازدواج کرده‌اند تمایلی ندارند. به همین دلیل نباید به آمارها توجه شایانی نمود.

پایش: علل و زمینه‌های بروز خیانت چه مسائلی می‌تواند باشد؟
این بحث بسیار گسترده و مفصل است. معمولاً دلایل پیش

سال‌های اخیر موارد زیادی از روابط فرازناشویی در زنان نیز دیده شده است که یا به دلیل افزایش واقعی این روابط است و یا به این دلیل است که در حال حاضر روابط فرازناشویی زنان بیشتر افشا می‌گردد و چه بسا در دوره‌های گذشته روابط به این صورت با درجات کم‌تر وجود داشته است. واقعیت این است که در میان بانوان روابط فرازناشویی همراه با احساس گناه بالاتری است و معمولاً مردانی که رابطه فرازناشویی دارند بسیار کم‌تر از بانوان به روان‌شناس و مشاور مراجعه می‌کنند.

پایش: بنابراین نمی‌توان آمار دقیقی از روابط فرازناشویی ارائه کرد؟

تقریباً در هیچ کشوری نمی‌توان چنین آمار دقیقی را ارائه کرد؛ زیرا عموماً این‌گونه مسایل و افرادی که با آن دست به گریبان‌اند مخفی بوده و جامعه نیز از پذیرش آن سر باز می‌زند و طبیعتاً این موارد بر ملا نمی‌شوند.

پایش: آیا در بحث طلاق می‌توان آماری را ارائه کرد که چند درصد از طلاق‌ها به خیانت وابسته است؟

خیر! مشخص نیست. معمولاً آمارهایی هم که در این زمینه ارائه می‌شود دقیق و صحیح نیست؛ زیرا غالباً یکی از دلایلی که زنان برای جدایی ادعا می‌کنند روابط فرازناشویی همسرشان است. در واقع متصدیان آمارگیری در این زمینه مطالعه و بررسی دقیقی ندارند و درباره صحت و سقم این موضوع تحقیقات عمیقی ندارند. عموماً مسایلی از این دست فقط گاهی به دادگاه‌های غیر خانواده ارجاع داده می‌شوند و طبیعتاً در مواردی که در دادسراها و مانند آن مطرح شده و به حکم منجر شده‌اند می‌توانند در آمار قرار بگیرند. همچنین به این دلیل که بعضی از این پژوهش‌ها مستند بر پرسش‌نامه‌هایی است که به دست خود مراجعین

شایدی مانند کمبود محبت و توجه از سوی همسر، بدرفتاری و سوء رفتار و رفتارهای خشن همسر، عدم حضور فیزیکی او در منزل، عدم توجه به نیازهای خانم، یا مثلاً ضعف جنسی و بی تمایل بودن یا کم تمایل بودن یا ناتوانی‌های جنسی و مسائلی از این قبیل به‌عنوان علل گرایش به روابط فرازنشویی از سوی زوجین مطرح می‌شود و عموماً این‌گونه دلایل را برای توجیه خود و دیگران ارائه می‌کنند. البته بعضی از این موارد ناشی از اختلالات شخصیتی است؛ اختلالات شخصیتی این است که زن یا مردی که نیاز به توجه و تایید دیگران دارد در صورت عدم ارضای این حس توسط همسر خود، ممکن است در دام یک رابطه فرازنشویی بیفتد.

یکی دیگر از علل گرایش به روابط فرازنشویی افسردگی است؛ خصوصاً در مورد زنانی که دچار افسردگی‌اند. این گروه از بانوان ممکن است ایجاد یک رابطه جدید را آغاز مجدد شادی و نشاط در زندگی تصور کرده و گرایش به ایجاد یک رابطه فرازنشویی در آنان به شدت ایجاد شده و ادامه پیدا کند.

عوامل روانی دیگری نیز در این قضیه دخالت دارند؛ به عنوان مثال عدم حمایت و توجه کافی از سوی والدین در زمان کودکی و یا روابط آشفته خانوادگی ممکن است در آینده تمایل به برقراری روابط خارج از زنشویی را افزایش دهد.

همچنین افرادی که از اعتماد به نفس پایینی برخوردارند احتمالاً در برخورد با افرادی با اعتماد به نفس بالا و هم‌صحبتی با آنان به رابطه فرازنشویی گرایش پیدا خواهند کرد و با این افراد خوش صحبت و خوش بیان وارد این‌گونه از روابط خواهند شد؛ خصوصاً اگر این قدرت بیان و اعتماد به نفس را در همسر خود ندیده باشند.

در مردان، قوی‌ترین عامل برای گرایش به روابط فرازنشویی، عدم رضایت جنسی است به‌خصوص در دوران بارداری زن که

وضعیت جسمی و جنسی او برای مرد ممکن است ناخوشایند باشد، خطر برقراری این‌گونه روابط افزایش پیدا می‌کند. دلایل دیگری از جمله ارتباط زیاد مردان با زنان در محیط کار و نیز اختلالات جنسی در مردان، در زمینه ایجاد روابط فرازنشویی مطرح است.

پایش: مراحل واکنش زوجین در مورد آشکار شدن خیانت همسرشان چیست؟ فرد خیانت‌دیده باید چگونه برخورد کند و وظیفه زوج دیگر چیست؟

بسیاری از واکنش‌های هر شخص درباره مسائلی که برای او سخت و سنگین است به فرهنگ جامعه، شخصیت فردی و ساختار ذهنی او در مقابله با مشکلات بازمی‌گردد؛ به‌عنوان مثال یک فرد ممکن است در مواجهه با خیانت همسرش او را به قتل برساند، دیگری او را رها کند، فرد دیگری افسرده شود، شخصی دیگر خودزنی کند و فرد دیگری به کلانتری یا دادگاه مراجعه کند. این رفتارهای متفاوت از فرهنگ و یا ساختار ذهنی

مردان غالباً تمایل ندارند رابطه خارج از زنشویی را به عنوان دلیل طلاق مطرح کنند و در مواردی با وجود این‌که رابطه فرازنشویی شکل گرفته است ولی مرد دلیل طلاق را چیز دیگری عنوان کرده و از همسرش جدا شده است. این مسئله یک بحث فرهنگی است و کاملاً طبیعی است که برخی به بر ملا شدن این‌گونه مسایل به‌خصوص وقتی که صاحب فرزندان و یا به صورت فامیلی ازدواج کرده‌اند تمایلی ندارند. به همین دلیل نباید به آمارها توجه شایانی نمود.

و شخصیتی هر فرد ناشی می‌شود.

در برخی از فرهنگ‌ها رابطه فرازنشویی را مستوجب مجازات‌های سنگینی می‌دانند و در برخی دیگر مستوجب مجازات‌های سبک‌تر؛ بنابراین زمینه‌های فرهنگی، شخصیتی و ذهنی اهمیت بسیاری دارد؛ به‌عنوان مثال اگر فردی خیانت را یک گناه بسیار بزرگ و نابخشودنی بداند ممکن است واکنش بسیار شدیدی نشان دهد و همچنین در فرهنگ‌هایی که قبح این مسئله از نظر فرهنگی زیاد نیست طبیعتاً ممکن است رفتارهای ملایم‌تری بروز داده شود.

پایش: چه راهکارهایی برای مقابله با خیانت زنانشویی می‌توان ارائه کرد؟

بنیان خانواده‌ها در شرایط فعلی دچار تزلزل شده و از آمارها

البته این‌که همیشه افراد به دلیل خیانت سرزنش شده و یا آنان را مستوجب مجازات بدانیم صحیح نیست خصوصاً در مواردی که از پیش به دلیل نوع رابطه زنانشویی شکل گرفته، مسئله خیانت و رابطه فرازنشویی در آینده کاملاً پیش‌بینی می‌شود. البته همیشه این‌گونه نیست که روابط سرد زنانشویی به خیانت منتهی گردد؛ زیرا برخی خانواده‌ها که از زندگی زنانشویی خود راضی نیستند به روش دیگری خود را اقناع می‌کنند؛ به طور مثال به کار، موسیقی، ورزش، شعر و ادبیات پناه می‌برند و یا در برخی موارد نیز افسرده، پژمرده و عصبی می‌شوند و دچار ناراحتی‌های روانی متعددی می‌گردند. به عبارت دیگر افراد به صورت‌های مختلفی نسبت به این مسئله واکنش و عکس‌العمل نشان می‌دهند هرچند عده‌ای هم طبعاً گرایش به رفتارهای خارج از زنانشویی دارند.

متوجه می‌شویم که خانواده‌ها خیلی زود از هم پاشیده می‌شود و یکی از دلایلی که شاید بتوان برای این امر برشمرد مسئله روابط فرازنشویی است. البته این مورد را به عنوان معلول و نه دلیل باید مطرح کرد؛ به عنوان مثال گاهی دختر و پسری که با یکدیگر ازدواج می‌کنند، پس از مدتی به عدم هماهنگی در تفکرات و سلايق خود پی می‌برند و در اثر مشاجرات و اختلافات زیاد، رابطه زنانشویی آنان به سردی می‌گراید و در آخر امر جدا می‌شوند؛ بحث ما در این مورد نیست بلکه سخن درباره موردی است که رابطه سرد زنانشویی و اختلاف به هر دلیل منجر به طلاق نمی‌شود و زوجین به صورت صوری به زندگی زنانشویی در کنار یکدیگر ادامه می‌دهند اما به دلیل خلأ ایجاد شده احساس می‌کنند که باید به سمت محیط خارج زنانشویی کشیده شوند. البته این‌که همیشه افراد به دلیل خیانت سرزنش شده و یا آنان را مستوجب مجازات بدانیم صحیح نیست خصوصاً در مواردی که از پیش به دلیل نوع رابطه زنانشویی شکل گرفته، مسئله خیانت و رابطه فرازنشویی در آینده کاملاً پیش‌بینی می‌شود. البته همیشه این‌گونه نیست که روابط سرد زنانشویی به خیانت منتهی گردد؛ زیرا برخی خانواده‌ها که از زندگی زنانشویی خود راضی نیستند به روش دیگری خود را اقناع می‌کنند؛ به طور مثال به کار، موسیقی، ورزش، شعر و ادبیات پناه می‌برند و یا در برخی موارد نیز افسرده، پژمرده و عصبی می‌شوند و دچار ناراحتی‌های روانی متعددی می‌گردند. به عبارت دیگر افراد به صورت‌های مختلفی نسبت به این مسئله واکنش و عکس‌العمل نشان می‌دهند هرچند عده‌ای هم طبعاً گرایش به رفتارهای خارج از زنانشویی دارند.

پایش: روند عادی‌سازی و قبح‌زدایی در این
مسئله چه جایگاهی دارد؟ یعنی سبک زندگی مدرن و

یکی دیگر از بهترین راهکارها، شناسایی مواردی است که باعث بروز این‌گونه مسایل می‌شود و نشانه‌های اولیه ایجاد دلسردی در خانواده‌ها است. به نظر می‌رسد کنترل بر روی بعضی از مروده‌ها و معاشرت‌هایی که بی‌محابا صورت می‌گیرد به‌خصوص معاشرت‌های خانوادگی با افراد متعددی که رابطه خیلی نزدیک و صمیمی خانوادگی با یکدیگر ندارند اما روابط بی‌محابایی با یکدیگر برقرار می‌کنند و معاشرت‌هایی که ممکن است برای برخی زمینه ایجاد یک رابطه فرازنشویی را فراهم کند از اهمیت فراوانی برخوردار است.

مظاهر آن مانند ماهواره و شبکه‌های مجازی می‌تواند تاثیرگذار باشد و علت عمده این مسئله قلمداد شود؟
تجربه چندین ساله ما در مسئله فرهنگ‌سازی نشان داده است که تقریباً ممکن نیست تا با بیانِ عربانِ مطالب و آموزش‌های خیلی شفاف، مردم را از چنین مسائلی ناخواسته جنبه‌های منفی واردات فرهنگی را می‌پذیریم و پس از گذشت سال‌ها پی می‌بریم که چه جنبه‌های مثبتی نیز داشته است. به‌عنوان مثال سریالی که در آن یک رابطه فرازنشویی به نمایش درمی‌آید هرچند که در انتهای سریال به تبعات این رابطه که منجر به تباهی فرد و یا خانواده‌اش می‌شود اشاره می‌کند اما متأسفانه بازتاب آن در جامعه چیز دیگری است. بازتاب این سریال همان شکل و قالب موضوعی است که در

متن داستان نشان داده می‌شود و به عبارتی دیگر با پخش این‌گونه فیلم‌ها ابتدا میل به این نوع روابط در جامعه افزایش پیدا می‌کند و شاید مدت‌ها طول بکشد تا تبعات و مشکلات عمیق این روابط بروز کرده و تاثیرات خود را در جامعه نشان دهد. یکی از بهترین راهکارها برای پیشگیری از این نوع مسایل، تقویت بنیان خانواده است که از طریق ترغیب کردن زوج‌ها به مشاوره و روی آوردن به خبرگان این فن برای حل مشکلاتشان حاصل می‌شود و در واقع دخالت دادن صحیح بزرگترها به این مسئله و نه دخالت بی‌جا، بی‌موقع و بی‌مورد آنان بسیار راهگشا خواهد بود.

یکی دیگر از بهترین راهکارها، شناسایی مواردی است که باعث بروز این‌گونه مسایل می‌شود و نشانه‌های اولیه ایجاد دلسردی در خانواده‌ها است. به نظر می‌رسد کنترل بر روی بعضی از مروده‌ها و معاشرت‌هایی که بی‌محابا صورت می‌گیرد به‌خصوص معاشرت‌های خانوادگی با افراد متعددی که رابطه خیلی نزدیک و صمیمی خانوادگی با یکدیگر ندارند اما روابط بی‌محابایی با یکدیگر برقرار می‌کنند و معاشرت‌هایی که ممکن است برای برخی زمینه ایجاد یک رابطه فرازنشویی را فراهم کند از اهمیت فراوانی برخوردار است.

شاید رعایت این موارد بسیار تاثیرگذارتر از آموزش عدمی و سخن گفتن از این موضوعات در مجامع و رسانه‌ها است و همان‌گونه که عرض شد در برخی موارد سخن گفتن درباره این نوع مسایل و نشان دادن فیلم‌ها و سریال‌هایی با مضامین روابط فرازنشویی باعث می‌شود تا ابتدا جنبه منفی آن‌ها بارز و غالب شود و تاثیرات مثبت‌شان به دست فراموشی سپرده شود. بنابراین با یک‌سری ترفندهای مدیریتی باید جلوی عوارض منفی آن‌ها را گرفت و یا به حداقل رساند.